

iletifim : araştırmaları

iletişim : araştırmaları

2009 7(1-2)

Ankara Üniversitesi
İletişim Araştırmaları ve
Uygulama Merkezi

iletişim : araştırmaları Dergisi
Center for
Communication Research
Ankara University
communication : research Journal

iletişim : araştırmaları Ankara Üniversitesi İletişim Araştırmaları ve Uygulama Merkezi tarafından çıkarılan hakemli bir dergidir. Derginin amacı iletişim alanının disiplinlerarası yapısı içinde düşünce üreten araştırmacılar için uluslararası bir forum oluşturmak; teorik analiz ve tartişmalar kadar ampirik araştırmaları yayınlarak iletişim alanında bilgi/veri üretiminin sağlanması katkıda bulunmak; kitap ve araştırma raporları ile ulusal ve uluslararası konferans ve kongrelerin değerlendirilmesini yapmaktır. Bu amaçları gerçekeştirmek için derginin kendini konumladığı sınır bilimsellik, akla uygun olmak ve eleştirelilik. **iletişim : araştırmaları** yılda iki kez, Nisan ve Kasım aylarında yayınlanır. Dergi Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca dillerinde yazılmış yazılara yer verir. Hakemli bir derginin gereği olarak gönderilen yazılar, yazarın kimliğini bilmeyen uzman hakemler tarafından değerlendirmeye alınır.

communication : research is a refereed academic journal published by the Center for Communication Research Ankara University. The journal seeks to establish an international forum for communication researchers within the interdisciplinary field of communication studies; to contribute to the production of knowledge and data by publishing theoretical analyses as well as empirical research; and to assess national and international meetings in addition to publishing book and research report reviews. In order to attain these goals, the journal identifies its extent as the limits marked by scientificity, accountability, and critical thinking. **communication : research** is published twice a year in April and October. Journal's languages of publication are Turkish, English, French and German. Submissions are sent out to anonymous referees for blind review.

Sahibi Publisher

Ankara Üniversitesi
İletişim Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (İLAUM) adına
Doç. Dr. Nuran Yıldız, Müdür

Yayın Danışma Kurulu Advisory Board

Nilgün Abisel
Korkmaz Alemdar
Aysel Aziz
Seçil Bükler
Stuart Ewen

Raşit Kaya
Metin Kazancı
Levent Kılıç
Mehmet Küçükkurt
Alois Moosmüller

Vincent Mosco

Filiz B. Peltekoğlu
Dan Schiller
Oya Tokgöz
Ahmet Tolunguç
Nuri Tortop
Aydın Uğur
Dilruba Çatalbaş Ürper
Konca Yumlu

Editörler Kurulu Editorial Board

Konuk Editör Guest Editor
Editör Yardımcısı Assistant Editor

Tasarım Design

İletişim Adresi Contact Address

Tel Phone
Faks Fax
E-Mail
http://

ISSN 1303-7900

iletişim : araştırmaları dergisi Ankara Üniversitesi İletişim Araştırmaları ve Uygulama Merkezi tarafından yayınlanmaktadır.
© 2012 **iletişim : araştırmaları**. Tüm hakları saklıdır.

communication : research journal is published by Center for Communication Research Ankara University.
© 2012 **communication : research**. All rights reserved.

Baskı: Ankara Üniversitesi Basımevi
İnciataşı Sokak No: 10 Beşevler 06510 Ankara
Tel: (0.312) 213 66 55
Basım tarihi: 15 Ağustos 2012

Yakın Doğu Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
Arel Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
The City University of New York
(Hunter Collage)
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Ankara Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
Münih Ludwig Maximilian Üniversitesi
(Almanya)
Queen's University
(Ottawa, Kanada)
Marmara Üniversitesi
Illinois Üniversitesi, ABD
Ankara Üniversitesi
Başkent Üniversitesi
Başkent Üniversitesi
Bilgi Üniversitesi
Galatasaray Üniversitesi
Ege Üniversitesi

Nejat Ulusay
B. Pınar Özdemir
Melike Aktaş Yamanoğlu

Mehmet Sobacı

Ankara Üniversitesi
İletişim Araştırmaları
ve Uygulama Merkezi
Center for
Communication Research
Ankara University
Cebeci, 06590, Ankara · Turkey
(+90.312) 319 77 14
(+90.312) 362 27 17
ilefdrg@media.ankara.edu.tr
ilefdergi.ilef.net

İçindekiler

7

Nejat Ulusay

Konuk Editörden

Makaleler

13

Emrah Özen

Özön'ün Paltosundan Kurtulmak:
Türkiye Sineması Tarihi Çalışmalarının
Eleştirel Bir Değerlendirmesi

49

Mehmet Köprü

Bazin'in Dijital Kameraları Eisenstein'in
Bilgisayar Efektlerine Karşı: Geleneksel
Kuramların Bakışıyla Yeni Film Teknolojileri

79

Özlem Özdemir

Eisenstein'in Film Kuramı ve Gerçekçilik

111

Önder M. Özdem

Dijital İletişim Çağında Belgesel Sinemada
Yükseliş ve/veya Kriz

137

Gamze Hakverdi

Modernliğe Direnen Bir Kent ve
Başrolünde Olduğu Modern Anlatılar:
Fellini'nin Roması ve Roma'nın İnsanları

163

Emrah Öztürk

Türkiye Sinemasında Gecekonuda Yaşayan
Kadınının Gündelik Pratikleri:
Sultan ve Bir Yudum Sevgi

Uğur Alpaslan

185

“Hollanda’ya Gelmeyin!
Kültürel Erime Devam Ediyor”

Serkan Şavk

191

İZDOC İzmir Belgesel Film Tartışmaları

Deniz Tansel İliç

197

Mardin’de Güzel Bir Sinema Festivali
ve Film Atölyesi

169

Bu Sayıdaki Yazarlar

Serhan Mersin

(1974-2012)

"Güzel ve değerli anısı önünde saygıyla eğiliyoruz."

Konuk Editörden

Nejat Ulusay

iletişim : araştırmaları, ‘Sinema Özel Sayısı’ ile elinizde. Son zamanlarda sinema çalışmaları, giderek daha fazla ilgi gören akademik bir araştırma alanı haline geldi. Üniversitelerin ilgili anabilim dallarının yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı artan sayıda öğrenci, sinema alanında çalışmak konusunda son derece hevesli görünüyor. Türkiye’de, yakın zamanlarda sinema üzerine telif eserlerin sayısındaki artış, bu ilginin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, sosyal bilimler alanında çeşitli konular üzerine gerçekleştirilen derleme kitaplarda, tartışmaya bir de mutlaka sinema üzerinden katılan yazının bulunması da bu durumla ilişkilendirilebilir. **iletişim : araştırmaları**’nın elinizdeki sayısının da akademide sinema çalışmaları alanında yaşanan görece canlılığın bir ürünü olduğu söylenebilir. Dergide yer alan makalelerin hemen hepsi doktora programına kayıtlı, ya ders aşamasını henüz tamamlamış ya da tezini bitirmek üzere olan öğrencilerin imzalarını taşıyor. Yani aslında, “Sinema Özel Sayısı”, gençlerin kotardıkları bir sayı olarak çıkıyor.

Bu “genç sayı”da yer alan çalışmaları tanıtırken, elinizdeki iki sayılık toplamın, sinemanın farklı veçheleri açısından ilginç bir çeşitlilik içerdiğini belirterek söze başlayabiliriz. Bu sayıda yer alan çalışmaların ilki, Emrah Özen’in, “Özön’ün Paltosundan Kurtulmak: Türkiye Sineması Tarihi Çalışmalarının Eleştirel Bir Değerlendirmesi” başlıklı, sinema tarihyazımını merkezine alan makalesi. Başlığında da işaret

edildiği gibi, değerli sinema tarihçisi, eleştirmen ve çevirmen Nijat Özön'ü ve onun Türkiye sineması tarihi çalışmalarını konu edinen makale, Türkiye sineması tarihyazımının eleştirel bir değerlendirmesini yapmayı amaçlıyor. Türkiye sineması tarihi konusunun çok uzun bir süre ihmal edildiğini ve bu konunun akademi dışındaki sinema yazarlarına bırakıldığını belirten Emrah Özen, Nijat Özön'ün *Türk Sineması Tarihi* (1962) adlı kitabının, bütün Türkiye sineması çalışmalarını etkileyen ve zamanla "kanonik" statüye erişen bir çalışma haline geldiğini kaydediyor. Özön'ün, film ve üretim merkezli geleneksel sinema anlayışını benimsediğini, *lineer* evrimci tarih anlayışına göre dönemlendirmeler yaptığının ve bazı dönem, kişi ya da filmleri çalışmasının dışında bırakılmış olduğunu ileri süren Özen, söz konusu yaklaşımın daha sonraki araştırmacı kuşaklarca da sorgulanmadan devam ettirilmif olmasını eleştiriyor. Yazarın, Özön'ün "elbette kendi dönemi bakımından önemini ve katkısını yadsımadan" yaptığđı bu değerlendirmesini, aslında Türkiye sineması üzerine benzeri bulunmayan çalışmalara imza atmış bu değerli ve ne yazık ki artık aramızda olmayan araştırmacımızdan çok, sinemaya gönül vermiş daha sonraki kuşakların ve aslında hepimizin dikkate alması gereken bir hatırlatma ya da bir uyarı gibi düşünülebiliriz.

iletişim : araştırmaları "Sinema Özel Sayısı"nda, ikinci ve üçüncü sırada yer alan makaleler, sinema kuramıyla ilgili eskimeyen konuları yeni birer perspektifle ele alan çalışmalar. Mehmet Köprü, "Bazin'in Dijital Kameraları Eisenstein'in Bilgisayar Efektlerine Karşı: Geleneksel Kuramların Bakışıyla Yeni Film Teknolojileri" başlıklı çalışmasında, yeni teknolojilerin sinema endüstrisinde ve filmlerin biçimsel yapısında ortaya çıkardığđı değerifimlerin, sinemanın estetik ve anlatım olanaklarının yoğun olarak tartıřıldıđđı erken dönem kuramları hatırlamamıza neden olduğunu ileri sürüyor. Köprü, bařlıđđı gibi kendisi de ilgi çekici olan çalışmasında, gerçekçi ve biçimci sinema kuramlarının perspektifinden sinemadaki yeni teknolojileri ele alıyor ve Bazin'e referans vererek, dijital teknolojinin yardımıyla görüntülerin günümüzde neredeyse kusursuzlaşması sonucunda onun haklı çıktığını ileri sürüyor. Günümüzde, film çekmek isteyenlerin işlerinin kolaylařtıđđını ve ana akım dışındaki sinemanın hareket alanının genişlediğini

de hatırlatan yazar, türlü yollarla dolaşımda bulunan imaj yığınlarıyla haşır neşir olan seyircinin dikkatini çekmenin ise giderek zorlaştığını kaydediyor. Köprü'nün bir başka ilginç saptaması, Dogma'95 akımının, sinemadaki gerçekçi geleneğin ve Bazin'in öngörüselsel bir başarısı olduğunu ileri sürmesi. Öyle ki, yazara göre, Dogma'95 filmleri, Bazin'in "belgesel gerçekçi" betimlemesini İtalyan filmlerinden bile daha çok hak ediyorlar. Köprü, biçimci sinemacı ve kuramcılardan Eisenstein'in, Kuleşov'un veya Vertov'un yaptıklarını günümüzde sanal ortamda yeniden kurgulayan ya da bire bir tekrar çekimlerle onlara atıf yapan denemelerin azımsanmayacak sayıda olduğuna da işaret ederken, bununla birlikte, düşünsel ve estetik bağlamda heyecan verici bir durumdan söz edilemeyeceğini belirtiyor.

Özlem Özdemir de "Eisenstein'in Film Kuramı ve Gerçekçilik" adını taşıyan çalışmasında, sinema kuramları alanında yürütülen tartışmaların genellikle "biçimcilik" ve "gerçekçilik" ayrımı etrafında kurulduğuna işaret ederek, amacının, "biçimcilik" ve "gerçekçilik" arasındaki kopuşun sınırlı yanlarını, Eisenstein'in gerçeklik kavrayışı üzerinden ele almak olduğunu belirtiyor. Eisenstein'in gerçekçilik anlayışının, gerçekliğin dokusuna olduğu haliyle dokunan bir gerçekçilik değil, gerçekliği yeniden biçimlendiren, bu biçimlendirme işlemiyle onu "keşfeden", "süreç yönelimli" bir gerçeklik anlayışı olduğuna dikkati çeken Özdemir, "Eisenstein'in sinemasının özgül koşullarının açığa çıkmasına izin vermek istiyorsak, sınırlılık belirten dar kategorileştirmelerle aceleci yargılarda bulunmamak gerekir" diyor. Eisenstein gibi, filmlerinin olduğu kadar kuramsal yaklaşımının da anlaşılmasının kolay olmadığı bir sinema dehasının dünyasını kavramamıza yardım edecek bir çalışma olarak Özdemir'in makalesi, Eisenstein'in sinemasının özgül toplumsal koşullarının, ilişkide olduğu akımların ve gerçekliği bütünsel kavrayışının birlikte değerlendirilmesini öneriyor. Eisenstein'in film kuramı üzerinde düşünülecek pek çok nokta bulunduğunu belirten Özdemir, yazarın üslubu, sinemada anlam, alımlama, göstergebilim, yazarın niyeti, kompozisyon ve anlatım teknikleri konusunda, Eisenstein'in bizlere ışık tutmaya devam ettiğini söylüyor.

Yeni iletişim teknolojileri ve sinema kuramlarıyla ilişkisi nedeniyle yukarıda anılan çalışmaların hemen ardına yerleştirebileceğimiz, nder M. zdem'in "Dijital İletilişim ağında Belgesel Sinemada Yük-seliş ve/veya Kriz" başlıklı makalesi ise, belgesel ile kurmaca sinema arasındaki ayırımın günümüzde giderek ortadan kalkmakta olduğuna işaret ediyor. Belgesel sinemada yaşandığı vurgulanan rönesansın, belgesel sinemacıları ne ölçüde zgrleştirdiğine cevap arayan zdem, 1990 sonrasında dünyanın birçok ülkesinde üretilen bağımsız ya da yarı bağımsız belgesellerin sayısındaki önemli artışa dikkatimizi çekiyor. Ancak bu belgesellerin ne kadarının geniş bir izleyici kitlesi tarafından izlendiği ve kamusal ilgi gördüğü konusunun tartişmalı olduğunu kaydeden yazar, asıl meselenin, "bu belgesellerin bilgi verebilecek, kamusal tartişma yaratabilecek, tutumları değiştirebilecek ve eylemi tetikleyebilecek nitelikleri"nin olup olmadığına verilecek cevapta saklı olduğunu belirtiyor. Mehmet Köprü'nn, yukarıda anılan çalışmasında gündeme getirdiği teknolojik yenilik ve nicelik karşısında niteliğin önemine ilişkin güncel tartişma konusu, zdem'in çalışmasında bu kez belgesel sinema üzerinden ele alınmış oluyor.

Günümüz film çalışmaları alanında kuramdan çok daha gözde bir konu haline gelen kent/mekn ve sinema ilişkisi, Gamze Hakverdi'nin, "Modernliğe Direnen Bir Kent ve Başrolünde Olduğu Modern Anlatılar: *Fellini'nin Roma'sı* ve *Roma'nın İnsanları*" adlı makalesinin merkezinde yer alıyor. Hakverdi bu çalışmada, Roma'nın bir başrol oyuncusu olarak yer aldığı Federico Fellini'nin *Fellini'nin Roma'sı* (*Fellini's Roma / Roma*, 1972) ve Ettore Scola'nın *Roma'nın İnsanları* (*Gente di Roma*, 2003) adlı filmlerinde, kentin modernlik ile kurduğu ilişki ve yönetmenlerin bu ilişkiyi yansıtmaya biçimleri üzerine bir okuma nerisi sunuyor. Yazara göre, anılan filmlerde Roma, hikyelerin geçtiği bir arka plan olmaktan çıkarak bir kent-karaktere dönüşüyor ve kentin modernlik ile kurduğu gerilimli ilişkiyi, yönetmenler modern anlatılar kurarak izleyici aktarmaya çalışıyorlar. Hakverdi, bu ilginç ve renkli çalışmasında, modern bir kentin sahip olması beklenen tüm altyapısal özelliklere sahip olan Roma'da yaşamın hl geleneksel bir çizgide devam ettiğini ileri sürüyor. Hakverdi'nin makalesi, bizlere, bir yandan, 1920'lerin kent senfonisi filmlerini ve bunlarla modernlik arasın-

da kurulan değerlendirmeleri ya da Paris ve New York gibi metropol-leri romantize eden, yakın tarihli portmanto filmleri [*Paris, Seni Seviyorum* (*Paris, je t'aime*, 2006) ve *New York, Seni Seviyorum* (*New York, I Love You*, 2009)] akıllara getirirken, Fellini ve Scola gibi usta sinemacıların, modern bir kente odaklandıklarında nasıl farklı birer perspektif geliştirebildiklerinin analizini yapıyor.

Modernlik, Emrah Öztürk'ün "Türkiye Sinemasında Gecekondu-da Yaşayan Kadının Gündelik Pratikleri: *Sultan ve Bir Yudum Sevgi*" başlıklı çalışmasında da değinilen bir olgu olarak karşımıza çıkıyor. Makale, gecekonduya yaşayan kadınların gündelik yaşam pratiklerini, Kartal Tibet'in *Sultan* (1978) ve Atıf Yılmaz'ın *Bir Yudum Sevgi* (1984) adlarındaki filmleri üzerinden araştırmayı amaçlıyor. Öztürk, her iki filmin de, Yeşilçam'daki genel eğilime paralel olarak, kadınların hayatla dertlerini aşk, aile ve evlilik kurumları üzerinden anlatmayı yeğlediklerini söylüyor; ancak hem gecekondu mahallesinde geçiyor olmaları hem de kadın kahramanlarının, ailelerinin geçimi için ev dışında çalışmaları nedeniyle başka birçok filmde farklı olduklarını da belirtiyor. Çalışmasında, gecekondu olmak ve gecekondu kadın gibi konulara ilişkin bir giriş yapan Öztürk, filmleri bu çerçevede değerlendirdikten sonra ise ev içi emeği konusunda bir tartışma sunuyor.

İletişim : araştırmaları "Sinema Özel Sayısı"nın Değiniler bölümünde, ikisi etkinlik, biri bir ülke sineması üzerine üç değerlendirme yazısı yer alıyor. Bunlardan ilki, bütçe kesintileri karşısında Hollanda sinemasının durumunu ele alıyor. Uğur Alpaslan, Hollanda'da konuyla ilgili kişilerle yaptığı görüşmelerle zenginleştirdiği değerlendirmesinde, bizleri, bu küçük ülke sinemasının günümüzdeki durumuyla ilgili bilgilendiriyor. İkinci değini ise, Serkan Şavk'ın, İzmir Ekonomi Üniversitesi İletişim Fakültesi bünyesinde 28 Mart 2012 tarihinde gerçekleştirilen Belgesel Film Tartışmaları ile ilgili değerlendirmesi. Şavk, etkinlik süresince belgesel sinemayla ilgili olarak fon sistemi, izleyici pratikleri, dağıtım yapısı ve telif hakları gibi birçok konunun zengin tartışmalarla ele alındığını belirtiyor. Son değini yazısı, Deniz Tansel İlic'in, "Mardin'de Güzel Bir Sinema Festivali ve Film Atölyesi" başlık-

lı değerlendirmesi. Mardin’de, 8–15 Haziran 2012 tarihleri arasında yedincisi dzenlenen Sinemardin Film Festivali’nde gerçekleştirilen ve beş gün süren film atölyesinde bizzat görev alan İlic, izlenimlerini aktarıyor.

Yukarıda tanıtımını sunduğum **iletişim : araştırmaları** “Sinema zel Sayısı’nın hazırlanmasında, paha biçilmez yardımları ve katkıları nedeniyle değerli meslektaşlarım B. Pınar zdemir ve Melike Aktaş Yamaoğlu’na iten teşekkürlerimi belirtmek isterim. Onlar olmasa bu derginin hiçbir sayısını çıkarmanın mümkün olamayacağını vurgulamam gerekiyor. Ayrıca, konuk editör olarak “Sinema zel Sayısı”nı stlenmemi teklif eden, *iletişim: araştırmaları* dergisinin genel editörü, değerli meslektaşım Nuran Yıldız’a da teşekkürlerimi sunuyorum.

Başlangıçta, bu sayının, –yle olması gözetilmediği halde- sinema üzerine çalışan doktora ğrencilerinin katkılarıyla ortaya çıktığını belirtmiş ve elinizdeki **iletişim : araştırmaları**’nın bir “genç sayı” olduğunu ifade etmiştim. Bu bağlamda, eklemek istediğim önemli bir ayrıntı söz konusu. “Sinema zel Sayısı”nı, yakınlarda çok genç yaşta kaybettiğimiz bir doktora öğrencimizin, Serhan Mersin’in anısına ithaf ediyoruz. Serhan, çok iyi bir insan ve çok iyi bir ğrenciydi. Yaşasaydı, bir meslektaş olarak aramızda görmeyi gönülden dileyeceğim genç bir araştırmacıydı. Ona, “Nasılsın?” diye her sorduğumda, cevabı, “Yeni bir konu üzerine çalışıyorum, hocam” olurdu. Hastalığından söz etmeyi sevmez, bunun yerine her seferinde akademik konuları ne çıkarırdı. Serhan, çok çalışkandı; yüksek lisans ve doktora dersleri, konferans ve paneller için kıymetli ödevler, sunuşlar hazırladı; bunların büyük bir kısmı da yayımlandı. Sevgili Serhan’ın güzel ve değerli anısı önünde saygıyla eğiliyorum...